

Dr. sc. Larisa Velić, vanredna profesorica
Pravni fakultet Univerziteta u Zenici

Dr. sc. Enis Omerović, docent
Pravni fakultet Univerziteta u Zenici

UN KONVENCIJA O PRAVIMA DJETETA I NJEZINI PROTOKOLI S POSEBNIM OSVRTOM NA ZAŠTITU IMOVINSKIH PRAVA I INTERESA DJETETA: PREMA POTPUNIJOI I UČINKOVITIJOI ZAŠTITI DJETETA ILI PREMA NEPOTPUNIM I NEUČINKOVITIM OBAVEZAMA STRANA UGOVORNICA?

Historijat međunarodnopravne zaštite djeteta karakterističan je po posebnim međunarodnim dokumentima, od Ženevske deklaracije o pravima djeteta iz 1924., prve Deklaracije o pravima djeteta iz 1948., druge Deklaracije o pravima djeteta iz 1959., preko *travaux préparatoires* Konvencije o pravima djeteta koja je usvojena 1989. Prava djeteta s jedne i obaveze strana potpisnica međunarodnih ugovora s druge, upotpunjavana su fakultativnim protokolima uz Konvenciju: Prvi: o uključivanju djece u oružani sukob iz 2000. (Ugovor o djetetu vojniku), Drugi: o prodaji djece, dječijoj prostituciji i dječijoj pornografiji iz iste godine, ali i Treći: o postupku povodom pritužbi iz 2011. Bosna i Hercegovina je preuzela obaveze iz Konvencije notifikacijom o sukcesiji iz 1993., iz prva dva fakultativna protokola 2002., odnosno 2003., dok je Treći fakultativni protokol potpisala 2017., a ratificirala 2018. U prvome dijelu rada naglasak je, između ostaloga, na potonjem protokolu uz Konvenciju koji uvodi određene novine u smislu međunarodnoga mehanizma nadzora i kontrole nad izvršavanjem obaveza od strana ugovornica, što bi posljedično tome vjerovatno trebalo značiti kvalitetnije poštivanje prava djeteta.

Konvencija Ujedinjenih nacija o pravima djeteta je napravila preokret u pogledu položaja djeteta u društvu, njegovih prava i interesa, te osigurala djetetu zaštitu ličnih, ali i imovinskih prava. U drugome dijelu raspravljamo upravo o imovinskim pravima i interesima djeteta, te o mehanizmima njihove zaštite. Imovinska prava su zaštićena ne samo zakonima, već i Ustavom Bosne i Hercegovine te Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda iz 1950.

Ključne riječi: UN Konvencija o pravima djeteta, fakultativni protokoli uz Konvenciju, Treći fakultativni protokol o postupku povodom pritužbi, zaštita prava i interesa djeteta, imovinska prava djeteta

1. Uvod

Bosna i Hercegovina je 2018. ratificirala Treći fakultativni protokol uz Konvenciju Ujedinjenih nacija o pravima djeteta o postupku povodom pritužbi, čime je, na izvjestan način, međunarodnopravna zaštita djeteta dosegla višu razinu – bar na prvi pogled. No, kakva je sadržina Trećega fakultativnoga protokola i što on predviđa za države stranke, odnosno za djecu, ispitaćemo kasnije u radu. Prvo ćemo uraditi kratki osvrt na historijski razvoj međunarodne zaštite djeteta, načiniti analizu Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima djeteta i njezinih odredaba, Prvoga i Drugoga fakultativnoga protokola uz Konvenciju, da bi težište prvoga dijela rada stavili na ispitivanje mehanizama međunarodnoga nadzora i kontrole nad izvršavanjem međunarodnih obaveza država stranaka, čime ćemo se fokusirati na smisao, svrhu, osnovne odlike i sadržinu Trećega fakultativnoga protokola i kakav bi trebao biti njegov značaj u praksi. Jedan od ciljeva rada je ispitati da li usvajanjem Protokola iz 2011. idemo prema potpunijoj i učinkovitijoj zaštiti djeteta ili, pak, prema nepotpunim i neučinkovitim obavezama strana ugovornica. Postoji li otuda nesklad ili raskorak između proklamiranih prava djeteta i prava koja se odista primjenjuju. Da li praktični problem leži u činjenici odsustva pravne obaveznosti odluka Odbora za prava djeteta, promatrajući cijeli sistem zaštite prava djeteta kroz prizmu Konvencije i tri opciona protokola? Da li su otuda mehanizmi nadzora i kontrole nedovoljno jaki da bi napravili istinsku i stvarnu prekretnicu u praktičnoj zaštiti prava i sloboda djeteta? Da bi se u konačnici mogli bar djelimično približiti suvislim odgovorima na postavljene dileme i adekvatno razumjeti cijeli posebni sistem zaštite najranjivijega dijela čovječanstva, biće potrebno napraviti historijski prikaz najvažnijih momenata u razvoju prava i posebne zaštite djeteta te prikazati pravce razvoja ugovornih obaveza i, u konačnici, na čemu se zasniva međunarodna odgovornost država stranaka.

Konvencija Ujedinjenih nacija o pravima djeteta je napravila preokret u pogledu položaja djeteta u društvu, njegovih prava i interesa, te osigurala djetetu zaštitu ličnih, ali i imovinskih prava. U drugome dijelu raspravljamo upravo o imovinskim pravima i interesima djeteta, te o mehanizmima njihove zaštite. Imovinska prava su zaštićena ne samo zakonima, već i Ustavom Bosne i Hercegovine te Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda iz 1950., na način da se svakom fizičkom ili pravnom licu daje pravo na neometano uživanje imovine. Međutim, kada konkretno imamo u vidu dijete, kao nosioca imovinskih prava, onda su njegova ovlaštenja ograničena zakonskim propisima, isto kao i ovlaštenja njegovih roditelja. Dakle, bez obzira na prvobitnu poziciju koji vlasnik ima, tj. širinu njegovih ovlaštenja, njegova pozicija se ipak može zakonski ograničiti, radi zaštite drugih, ili kada je riječ o djeci, radi njihove zaštite.

Stoga u drugome dijelu rada obrađujemo jednu izabranu vrstu prava djeteta i poentiramo njezin praktični značaj. Polazimo od opisa imovinskih prava djeteta, što sve pripada imovini djeteta, preko osnovnih odlika upravljanja imovinom djeteta, korištenja prihoda iz imovine djeteta, raspolaganja imovinom djeteta, do njegova

izdržavanja. Kakvi su normativi i standardi u ovome dijelu, i kako su odnosni instituti našli svoju primjenu, s posebnim akcentom na Bosnu i Hercegovinu.

Na koncu, a na temelju sadržaja, rad će predstavljati svojevrsni spoj ili pokušaj znanstvene obrade javnopravnoga aspekta i privatnopravnoga segmenta u području prava djeteta.

2. Historijski razvoj međunarodne zaštite djeteta

Tokom pretežnijega perioda razvoja ljudskoga društva o potrebi za posebnom zaštitom djece nije se toliko razmišljalo da bi tek od XVIII st. počela sazrijevati svijest o tome da su djeca naročito osjetljiva bića kojima je potrebna posebna skrb.¹ Sredinom XIX. st. isprva se u Francuskoj javlja ideja posebne zaštite djeteta, što će označiti svojevrsni i karakteristični početak progresivnoga razvoja dječijih prava, ne samo unutar francuske države već i na tlu europskoga kontinenta, ali, u svojem konačnome razvoju, i u cijelom svijetu.² Još od 1841. nacionalni zakoni Francuske počinju predviđati zaštitu djece na radnim mjestima dok se od 1881. francuski zakoni uključuju pravo djece na obrazovanje.³ Razvoj međunarodnoga prava koje se fokusira na djecu odraz je evolucije koncepta djetinjstva (*childhood*) koja se dešava od početka XX st.⁴ Najraniji univerzalni instrumenti za zaštitu ljudskih prava doista su se bili fokusirali na zaštitu prava djece, ali su osiguravali samo djelimičnu zaštitu od posebnih oblika ekonomskoga i seksualnoga iskorištavanja.⁵

Vrlo važan razvoj s pozicije ljudskih prava oslikan je u čl. 427. (opća načela) Versajskoga mirovnoga ugovora iz 1919.⁶ koji pruža listu radno povezanih prava, pri tome uključujući ukidanje dječijega rada koja prava nisu kreirala ovlaštenja za pojedince već su predstavljali takoreći smjernice, odnosno načela za buduće djelovanje Međunarodne organizacije rada⁷ koja su postajala obavezujuća jedino

1 D. Simović, M. Stanković, V. Petrov (2018) *Ljudska prava*, Beograd: Univerzitet u Beogradu – Pravni fakultet, 268.

2 <https://www.humanium.org/en/childrens-rights-history/> (od 9. 9. 2019). Govorimo ovdje o historijskim pretečama i međunarodnoga prava ljudskih prava, ali i posebnih prava djeteta. Više o tome vid. T. Buergenthal (1998) *Međunarodna ljudska prava: u sažetom obliku*, Sarajevo: Magistrat, 17 et seq. O razvoju ideje o ljudskim pravima vid. J. Bakšić-Muftić (2002) *Sistem ljudskih prava*, Sarajevo: Magistrat, 17 et seq. O prodoru pojedinca u međunarodno pravo i razvoju ljudskih prava u okviru Ujedinjenih nacija, ali i na europskome tlu, vid. Ć. Sadiković (2001) *Evropsko pravo ljudskih prava*, Sarajevo: Magistrat, 15-19. Uopćeno o historijskome razvoju ljudskih prava (od ropstva do ljudskih prava) i njihovoj institucionalizaciji vid. J. Klabbers (2017) *International Law*, 2. izd, Cambridge: Cambridge University Press, 119-125.

3 <https://www.humanium.org/en/childrens-rights-history/> (od 9. 9. 2019).

4 Prema: G. Van Bueren (ur.) (1998) *International Documents on Children*, The Hague, Boston, London: Kluwer Law International, xv.

5 *Ibid.* Vid. u ovome smislu: Liga naroda, Međunarodna konvencija za suzbijanje trgovine žena i djece iz 1921.

6 U čl. 427 (2)(6) predviđa se “ukidanje dječijeg rada i nametanje takvih ograničenja radu mladih osoba koja će omogućiti nastavak školovanja i osigurati njihov pravilan fizički razvoj.” (Versajski mirovni ugovor od 28. juna 1919. između Njemačke i saveznih i pridruženih sila, dio XIII, dost. na: <https://avalon.law.yale.edu/imt/partxiii.asp> (od 4. 9. 2019)).

7 Danas je jedna od najstarijih međunarodnih međuvladinih organizacija. Specijalizirana je agencija Ujedinjenih nacija.

kada bi se pretočila u posebne međunarodne ugovore.⁸ Ova je organizacija značajno uspjela u osiguravanju međunarodnih sporazuma o vrlo važnim pitanjima, kao što su osmosatni dnevni rad, noćni rad mladih ljudi⁹, ali i prisilni rad.¹⁰

Valjalo bi primjetiti da je zaštita djece u međunarodnome pravu na određeni način inaugurirana s osnivanjem „*Save the Children*“ Međunarodne unije (SCIU) u Ženevi 1920., koja će imati utjecaja i svojim aktivnostima dovesti do usvajanja nekoliko instrumenata međunarodnoga prava u ovoj oblasti.¹¹ Neće mnogo proteći vremena da će godine 1924. Skupština Lige naroda usvojiti (Ženevsku) Deklaraciju o pravima djeteta.¹² „Uprkos historijskoj diplomatskoj nevidljivosti djece, ovaj instrument je bio prva deklaracija o ljudskim pravima koja je usvojena od neke međuvladine organizacije i koja je prethodila Univerzalnoj deklaraciji o ljudskim pravima 24 godine ranije.“¹³ Predstavlja ovaj međunarodni dokument svojevrsnu deklaraciju o pet općih načela o dobrobiti djeteta, tj. o zadovoljavanju njegovih ekonomskih, društvenih i psiholoških potreba, priznavajući u svojoj Preambuli da „čovječanstvo duguje djetetu najbolje što mu mora pružiti“¹⁴. Odlike su Deklaracije da ovaj instrument nikada nije pratila namjera da se dođe do međunarodnoga ugovora koji bi „nametnuo“ međunarodne obaveze državama.¹⁵ Djeca se ovdje tretiraju kao „primatelji tretmana“, odnosno objekti, negoli što su priznati kao nositelji posebnih prava, tj. subjekti međunarodnoga prava.¹⁶ S druge strane, valjalo bi Deklaraciji priznati i nekoliko pozitivnih odlika. Uprkos činjenici da ona sadrži izraze prirodnoga prava, ona je ustanovila (međunarodni) koncept prava djeteta što je nedvojbeno utrlo put za buduće međunarodne standarde u ovoj oblasti.¹⁷

8 W. Kälin, J. Künzli (2019) *The Law of International Human Rights Protection*, 2. izd, Oxford: Oxford University Press, 12.

9 Konvencija br. 6 od 1919.

10 W. Kälin, J. Künzli (2019) *op. cit.*, 12.

11 F. Domb (1993) *Human Rights and War Reparation*, u: Y. Dinstein, M. Tabory (ur.), *Israel Yearbook on Human Rights*, Vol. 23, 100. Usp. s UNICEFOM danas. Naime, zaštitom djece bave se razni državni i međunarodni organi i organizacije. Istaknućemo među ostalima i Fond Ujedinjenih nacija za hitnu pomoć djeci (*United Nations International Children's Emergency Fund* – UNICEF). Radi se o agenciji Ujedinjenih nacija koja je osnovana 1946. Rezolucijom 57(1) Opće skupštine Organizacije, „kao privremeno tijelo sa zadatkom da osigura hitnu pomoć djeci u zemljama opustošenih ratom“ (M. Paunović, B. Krivokapić, I. Krstić (2018) *Međunarodna ljudska prava*, 7. izd, Beograd: Univerzitet u Beogradu – Pravni fakultet, 268). Danas djeluje neznatno izmijenjenoga naziva *United Nations Children's Fund* (godine 1953. novom Rezolucijom 802(VIII) odlučeno je da Fond nastavi svoju djelatnost na neodređeno vrijeme budući da su se oružani sukobi nastavili kroz cijelo XX st. i da su djeca ostala najranjivija kategorija ljudi u svim katastrofama). Sjedište Fonda je u New Yorku, a svoje urede imaju u 190 država i teritorija, tako i u Bosni i Hercegovini (<https://www.unicef.org/bih/> (od 3. 9. 2019)).

12 Tekst Deklaracije dost. u: G. Van Bueren (ur.) (1998) *op. cit.*, 3. Znakovito je da je Liga naroda Deklaraciju, odnosno njezina načela, potvrdila deset godina kasnije, 1934.

13 G. Van Bueren (1998) *The International Law on the Rights of the Child*, The Hague, Boston, London: Kluwer Law International, 6.

14 Preambula Ženevske deklaracije o pravima djeteta iz 1924.

15 G. Van Bueren (1998) *op. cit.*, 7.

16 Ibid, 7-8.

17 Ibid, 8. Jednako tako, vid. K. Stornig (2015) *The Geneva Declaration of the Rights of the Child*, u: F. Klose, M. Palen, J. Paulmann, A. Thompson (ur.), dost. na: Online Atlas on the History of Humanitarianism and Human Rights, <https://hhr-atlas.ieg-mainz.de/articles/stornig-geneva> (od 9. 9. 2019).

Ujedinjene nacije, univerzalna međunarodna organizacija sljednica Lige naroda, su po svojem osnivanju, 1946., izrazile spremnost da će nastaviti raditi na međunarodnoj zaštiti prava djeteta. Drugim riječima, ova bi organizacija usvojila vlastiti dokument u proširenoj verziji, koji će predstavljati njezino vlastito određenje u pogledu prava djeteta. Dvije godine poslije, 1948., Ujedinjene nacije opredjeljuju se za usvajanje ne tako mnogo proširene deklaracije, koja je imala sedam načela umjesto pet – praktički dva načela su jednostavno pridodata onoj iz 1924.¹⁸ Tako je Deklaracija o pravima djeteta 1948. predstavila, *inter alia*, a što je bilo ponukano iskustvima iz Drugoga svjetskoga rata, snažno antidiskriminacijsko načelo, tj. da „Dijete mora biti zaštićeno izvan i iznad svih rasa, nacionalnosti ili vjerovanja.“¹⁹

Nešto će se kasnije, godine 1959., u okviru Ujedinjenih nacija usvojiti „potpuno nova“ Deklaracija o pravima djeteta²⁰. Naime, dana 20. novembra 1959. Generalna skupština odnosno Organizacije usvaja ovaj instrument bez ijednoga suzdržanoga glasa koji se sastoji od Preambule i deset proklamiranih načela.²¹ Vrlo je znakovito, a u smislu njezine važnosti i utjecaja, da se Deklaracija u svojoj Prembuli poziva na Povelju Ujedinjenih nacija iz 1945. kao i na Univerzalnu deklaraciju o ljudskim pravima iz 1948. Deklaracija o pravima djeteta iz 1959. predstavljala je dokument mnogo veće važnosti za promociju prava djeteta nego Ženevska deklaracija.²² Slijedeći pravnu prirodu dokumenta, ni ona u prošlosti nije sadržavala međunarodne obaveze već se od država jednostavno zahtijevalo da budu upoznate s njezinim načelima na temelju činjenice da su ona univerzalno prihvaćena i da se kao takva primjenjuju na svu djecu.²³ Iako ne predstavlja međunarodni ugovor, Deklaracija je značajna iz više razloga. Ona utjelovljuje prvi ozbiljan pokušaj da se na razuman način opišu prava djeteta. Povrh svega, ona utvrđuje načelo da su djeca ovlaštena na posebnu zaštitu i da bi se takva zaštita djeteta trebala implementirati pozivanjem na *najbolji interes djeteta* što bi trebalo biti najvažnije razmatranje.²⁴ Ovim dokumentom djeca, uvjetno rečeno, postaju subjektom međunarodnoga prava u kategoriji pojedinaca²⁵, što je zasigurno veliki pomak u odnosu na 1924. Ključni

18 S. Detrick, J. E. Doek, N. Cantwell (1992) *The United Nations Convention on the Rights of the Child: A Guide to the "Travaux Préparatoires"*, The Hague, Boston, London: Martinus Nijhoff Publishers, 19.

19 Revidirana Deklaracija o pravima djeteta iz 1948.

20 U početnim fazama njezina nacrtu poznatija kao Povelja Ujedinjenih nacija o pravima djeteta.

21 Tekst Deklaracije dost. u: G. Van Bueren (ur.) (1998) op. cit, 4 et seq.

22 J. Fortin (2005) *Children's Rights and the Developing Law*, 2. izd, Cambridge: Cambridge University Press, 35.

23 Ibid.

24 Nav. prema: G. Van Bueren (1998) op. cit, 11.

25 Valjalo bi ovdje biti na oprezu, budući da pojedinci posjeduju ograničeni međunarodnopravni subjektivitet ili se, pak, predstavljaju kao ograničeni učesnici u međunarodnome pravu. „Pojedinci imaju ograničenu međunarodnopravnu osobnost, mada suvremeno međunarodno pravo sve više priznaje pojedincu da može posjedovati i međunarodna prava i dužnosti.“ (R. M. M. Wallace, O. Martin-Ortega (2016) *International Law*, 8. izd, London: Sweet&Maxwell, 94). Usp. R. Higgins (1978) *Conceptual Thinking about the Individual in International Law*, *British Journal of International Studies*, Vol. 4, No. 1, 1-19; O „učesnicima“ u međunarodnome pravnome sistemu vid. R. Higgins (1994) *Problems and Process: International Law and How We Use It*, Oxford: Oxford University Press, 39 et seq.

doprinos Deklaracije je bila njezina jasna reafirmacija prava djeteta prije rođenja.²⁶ Već su polovicom XX. st. pojedine države, poput Poljske, bile spremne podržati usvajanje istinskoga međunarodnoga ugovora, odnosno Konvencije o pravima djeteta, koja bi uistinu predviđala međunarodne obaveze po njezine stranke, tj. države i na temelju koje bi se, već od njezina stupanja na snagu, djeca osjećala mnogo sigurnijima. Međutim, pravni status ovoga instrumenta bi se vrlo pozorno i temeljito trebao ispitati budući da ponekada i rezolucije Opće skupštine Ujedinjenih nacija mogu, poglavito one koje su jednoglasno usvojene, poput ove, biti smatrane izvorom međunarodnoga prava.²⁷ U tom slučaju na tragu smo učenja o općem običajnom međunarodnom pravu. No, ono što jeste nedvojbeno, to je činjenica da predmetna Deklaracija ima vrlo jaku i moralnu²⁸ i političku snagu te da je predstavljala proklamaciju deset načela na kojima se temelji današnja Konvencija (Ujedinjenih nacija) o pravima djeteta (*CRC*), koja, kako vidimo, nije jedini međunarodni instrument u ovoj oblasti.

3. Konvencija Ujedinjenih nacija o pravima djeteta

Konvenciju o pravima djeteta usvojila je Opća skupština Ujedinjenih nacija 20. novembra 1989.²⁹ „i to tačno trideset godina nakon Deklaracije“³⁰, dok je na snagu stupila 2. septembra 1990., nakon određenoga broja ratifikacija.³¹ Ostaje i dalje

26 K. Huynh, B. D’Costa, K. Lee-Koo (2015) *Children and Global Conflict*, Cambridge: Cambridge University Press, 99.

27 “Konačan dokaz o uvjerenju o pravnoj obavezi proizilazi tek iz ponašanja država nakon usvajanja deklaracije u pitanju. Ako se golema većina država pridržava njezinih načela u praksi, ili ako se one na takvu deklaraciju poslije pozivaju kao na izvor pravnih pravila na snazi, tada se može zaključiti da je ona postigla svoj cilj.” (V. Đ. Degan (2011) *Međunarodno pravo*, Zagreb: Školska knjiga, 84). O deklaracijama političkih organa međunarodnih organizacija u svjetlu materijalnih i dokumentarnih sredstava običajnoga procesa vid. *ibid*, 83-85. Jednako tako, vid. S. Softić (2012) *Međunarodno pravo*, Sarajevo: DES, 35-37 (lekcija: Drugi mogući izvori međunarodnog prava (rezolucije generalne skupštine i „meko pravo“)). No, u teoriji međunarodnoga prava nailazimo i na drukčija gledišta. Međunarodne konvencije legislativnoga karaktera predstavljaju međunarodnopravne instrumente (tvrdo pravo), dok su deklaracije Opće skupštine Ujedinjenih nacija samo međunarodni instrumenti (meko pravo) i kao takve se svode „na izražavanje političkoga opredjeljenja i, istovremeno, obećanje da će na unutrašnjem planu biti usvojene potrebne mjere za realizaciju onoga što je na međunarodnome planu dogovoreno.“ (O. Račić (2015) *Međunarodno pravo: stvarnost i iluzije*, Beograd: Službeni glasnik, 29-30).

28 G. Van Bueren (1998) *op. cit.*, 12.

29 Usvojena i otvorena za potpisivanje, ratifikaciju i pristup Rezolucijom Opće skupštine Ujedinjenih nacija 44/25. Objavljena u *United Nations Treaty Series (UNTS)*, Vol. 1577, p. 3.

30 J. Andrassy, B. Bakotić, M. Seršić, B. Vukas (2010) *Međunarodno pravo 1*, Zagreb: Školska knjiga, 399.

31 Prema čl. 49. Konvencije o pravima djeteta, za njezino stupanje na snagu bilo je potrebno dvadeset ratifikacija, tj. položenih ratifikacijskih instrumenata kod Generalnoga sekretara Ujedinjenih nacija. Ovaj broj je postignut, kako vidimo, vrlo brzo. Danas predstavlja jednu od rijetkih međunarodnopravnih legislativnih konvencija koje imaju univerzalnu ratifikaciju. Zanimljivost je da su sve članice Ujedinjenih nacija ujedno i stranke Konvencije izuzev Sjedinjenih Američkih Država koje su potpisale ovaj ugovor 1995., ali ga do današnjega dana odbijaju ratificirati i tako konačno i formalno izraziti spremnost da budu vezane Konvencijom. Danas ovaj međunarodni instrument, najvažniji u međunarodnoj zaštiti prava i sloboda djeteta, broji 196 država stranaka. Bosna i Hercegovina postala je strankom Konvencije notifikacijom o sukcesiji 1993.

najratificiraniji ugovor o ljudskim pravima te predviđa izvanredan katalog prava djece.³² Njezin utjecaj je vrlo vidljiv ukoliko promatramo ustave država, sudsku praksu, rad međunarodnih i nacionalnih institucija, reforme pravnih sistema, razvoj politika i daljnjega djelovanja zagovornika prava djeteta.³³

Razmišljajući i djelujući u cilju što učinkovitije međunarodnopravne zaštite djeteta, Poljska je početkom 1978. predložila Ujedinjenim nacijama da se pod okriljem ove organizacije krene raditi na budućoj konvenciji o pravima djeteta, koja će sadržavati međunarodne obaveze za sve države ugovornice. S ovim u vezi, poljska vlada predala je nacrt Konvencije o pravima djeteta Komisiji za ljudska prava Ujedinjenih nacija³⁴, koja će upravo na temelju poljske inicijative 1979. formirati radnu skupinu za rad na konvenciji. Zapravo, rezolucijom Opće skupštine Ujedinjenih nacija zatraženo je od Komisije da organizira svoj rad na nacrtu konvencije o pravima djeteta da bi taj nacrt mogao, po mogućnosti, biti spreman za usvajanje već tokom Međunarodne godine djeteta.³⁵ Za Međunarodnu godinu djeteta Opća skupština Ujedinjenih nacija svojom je rezolucijom iz 1976. proglasila godinu 1979., budući da se te godine obilježavala dvadeseta godišnjica Deklaracije.³⁶ Iako se očekivalo da će konvencija biti usvojena vrlo brzo, budući da se poljski nacrt temeljio na Deklaraciji iz 1959., radna skupina je naišla na brojne teškoće i izazove, tako da je rad na njezinome tekstu trajao cijelih deset godina.³⁷ Upravo je kao posljedica takvoga rada radne skupine, kompromis morao biti postignut u mnogim dijelovima, što je dovelo do izražavanja zabrinutosti da će postavljeni standardi u pojedinim članovima nacrtu Konvencije biti preniski, što se odrazilo i na promišljanja određenih pravnih pisaca u smislu da današnja „Konvencija, mada ambiciozna u svojim težnjama za djecu, zapravo predstavlja minimum standarda koji su dogovoreni od država u odnosu na tretman djece unutar njihovih jurisdikcija.“³⁸

„S obzirom na njihov posebno osjetljiv i ranjiv položaj jer su u neprestanom psihofizičkom razvoju, djeci je neophodno obezbjediti i posebnu pravnu zaštitu“³⁹ koja potreba je stoljećima bila zanemarivana, budući da je dominiralo stajalište da njihova sudbina ovisi isključivo od roditeljske, i to, uglavnom, očeve vlasti. „Može se primjetiti da je djeci neophodna posebna zaštita već od trenutka rađanja, posebna medicinska skrb, odgovarajuće obrazovanje, zaštita od nasilja, seksualne eksploatacije i sličnih zala, posebna zaštita djece bez roditelja, djece sa invaliditetom,

32 J. Tobin (ur.) (2019) *The UN Convention on the Rights of the Child: A Commentary*, Oxford: Oxford University Press, 1.

33 *Ibid*, 1-2.

34 *Ibid*, 5.

35 Vid. Rezoluciju Opće skupštine Ujedinjenih nacija 33/166 o „Pitanju Konvencije o pravima djeteta“ od 20. decembra 1978.

36 Rezolucija Opće skupštine Ujedinjenih nacija 31/169 o „Međunarodnoj godini djeteta“ od 21. decembra 1976.

37 Zapravo, Deklaracija više nije reflektirala potrebe mnoge djece u svijetu budući da se, naprimjer, nije očitovala o građanskim i političkim pravima djeteta. Drugi je razlog što se zbog njihove ranjivosti i nezavršenoga psihofizičkoga razvoja zahtijevala veća i efikasnija međunarodnopravna zaštita nego što je međunarodno pravo u to vrijeme, sredinom XX st, poznavalo (šire u: G. Van Bueren (1998) *op. cit*, 13).

38 J. Tobin (ur.) (2019), *op. cit*, 6.

39 D. Simović, M. Stanković, V. Petrov (2018) *op. cit*, 268.

djece pripadnika etničkih i drugih manjina; posebna zaštita djece u vrijeme rata i drugih vanrednih prilika.”⁴⁰ Konvencija o pravima djeteta sadrži 54 člana i kao takva predstavlja najsveobuhvatniji međunarodnopravni legislativni instrument i najvažniji međunarodnopravni izvor u oblasti posebne zaštite djeteta.⁴¹ U Preambuli Konvencije objašnjavaju se pozadina i razlozi donošenja toga dokumenta. Članovi od 1. do 41. (prvi dio Konvencije) drže se temeljnima, jer definiraju pojam djeteta te donose svojevrсни i vrlo iscrpni katalog prava, koja, čini se, nisu podložna hijerarhiji budući da su sva prava jednako važna.⁴² Prema čl. 1. Konvencije, „dijete označava svaku osobu mlađu od 18 godina, osim ako se zakonom koji se primjenjuje na dijete granica punoljetnosti ne odredi ranije.” Konvencija sadrži i međunarodne obaveze koje države preuzimaju po njezinoj ratifikaciji. Članovi od 42. do 45. navode procedure za praćenje primjene Konvencije, dok odredbe članova od 46. do 54. sadrže formalne elemente u vezi sa stupanjem Konvencije na snagu. Čitajući tekst Konvencije stječe se dojam da svakome pravu djeteta odgovara određena obaveza na strani države, ali i roditelja (zakonskih zastupnika), te da se predmetna prava i obaveze doslovno isprepliću. Konvencija nastavlja promatrati dijete kao subjekta međunarodnoga prava, a ne samo kao osobu kojoj je potrebna posebna zaštita. Na koncu, uočava se da ovaj međunarodni ugovor uvodi novi kvalitet odnosa prema djeci, njihovim pravima i interesima: dijete je osoba koja ima pravo na svoja ljudska prava; prvi puta je jednim sveobuhvatnim međunarodnim ugovorom prihvaćena definicija djeteta.⁴³ Prava djeteta su univerzalna, nedjeljiva i neotuđiva, i mogu se grupirati u četiri skupine: prava na opstanak, prava na razvoj, zaštitna i participativna prava.⁴⁴

40 M. Paunović, B. Krivokapić, I. Krstić (2018) *op. cit.*, 264-265.

41 Obuhvata ona u svojim članovima odredbe o građanskim, političkim, ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima djece. U ostale međunarodnopravne izvore univerzalnoga i regionalnoga karaktera možemo ubrojiti Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima te Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, oba iz 1966., konvencije Međunarodne organizacije rada, ali i izvore međunarodnoga humanitarnoga prava, poput (IV) Ženevske konvencije o zaštiti civilnih osoba za vrijeme rata iz 1949. te Prvoga dopunskoga protokola iz 1977. uz Ženevske konvencije o zaštiti žrtava rata iz 1949. Ovdje nam mogu poslužiti i ostali univerzalni međunarodni ugovori iz oblasti zaštite ljudskih prava. U najvažnije regionalne instrumente spadaju Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda iz 1950., Europska konvencija o usvajanju djece iz 1967., Rezolucija o Europskoj povelji o pravima djeteta iz 1992., Europska konvencija o ostvarivanju dječijih prava iz 1995., Revidirana Europska socijalna povelja iz 1996., Konvencija Vijeća Europe protiv trgovine ljudskim bićima iz 2005. te Konvencija Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnoga iskorištavanja i seksualne zloupotrebe iz 2007. Zanimljivo je ovoj potonjoj skupini pridodati i dva regionalna dokumenta za područje Afrike: Deklaraciju o pravima i dobrobiti afričkoga djeteta iz 1979. te Afričku povelju o pravima i dobrobiti djeteta iz 1990. Bitno je istaknuti da pojedini od njih za svoj predmet reguliranja nemaju isključivo prava i slobode djeteta, već ih svojim odredbama samo djelimično obuhvataju. Jednako tako, ovim navođenjem međunarodnoga instrumentarija nismo iscrpili sve međunarodne izvore. Neki od njih reguliraju i privatnopravne odnose.

42 „Prava se ne mogu rangirati po njihovoj važnosti i značaju i moraju se posmatrati u njihovoj međusobnoj povezanosti.“ (N. Grahovac (2012) Obaveznost Konvencije UN o pravima djeteta, u: *Zbornik radova: Prava djeteta i ravnopravnost polova – između normativnog i stvarnog*, Istočno Sarajevo: Pravni fakultet Univerziteta u Istočnom Sarajevu, 3).

43 *Ibid.*, 2.

44 A. Čović (2017) *Prava deteta: evolucija, realizacija i zaštita*, Beograd: Institut za uporedno pravo, 18.

Odbor Ujedinjenih nacija za prava djeteta⁴⁵ identificirao je četiri opća načela na kojima se saznavaju sva konvencijska prava. Radi se o standardima i novim univerzalnim načelima koje Konvencija uspostavlja, a koji doprinose jednom novom kvalitetu u ostvarivanju i zaštiti prava djeteta: a) načelo nediskriminacije⁴⁶; b) načelo da djeca imaju pravo na život i razvoj u svim vidovima života; c) načelo najboljega interesa djeteta; i d) načelo da se djeci mora omogućiti učešće u rješavanju svih pitanja koja utječu na njihov život i omogućiti im slobodu izražavanja mišljenja.⁴⁷

Čini se da je suština Konvencije u tome da „svako dijete, bez razlike zasnovane na rasi, boji, polu, jeziku, vjeroispovijesti, nacionalnom ili društvenom porijeklu, imovini ili rođenju, ima pravo na mjere zaštite od strane njegove porodice, društva i države koje zahtijeva njegov položaj maloljetnika. Posebne mjere zaštite i pomoći treba da se poduzmu radi sve djece i mladih osoba, bez diskriminacije po osnovu porijekla ili drugih razloga.“⁴⁸ Konvencija stoga omogućava da u svim djelovanjima u odnosu na djecu najbolji interes djeteta mora biti primarno načelo postupanja.⁴⁹ Uostalom, „vodeće načelo Konvencije izraženo je u čl. 3(1), koji proglašava da „u svim aktivnostima koje se tiču djece, od primarnoga su značaja interesi i dobrobit djeteta, bez obzira da li ih poduzimaju javne ili privatne institucije za socijalnu zaštitu, sudovi, upravni organi ili zakonodavna tijela“.⁵⁰

Konvencija ne sadrži samo katalog prava⁵¹ već i mnoštvo ugovornih obaveza za njezine stranke. Poglavito za države. Držimo da se sve obaveze koje proizilaze iz ovoga međunarodnoga dokumenta mogu grupirati u nekoliko skupina. „Države

45 Odbor Ujedinjenih nacija za prava djeteta pripada ekspertskim tijelima koja su utemeljena određenim međunarodnim ugovorima iz oblasti zaštite ljudskih prava. Tako je na osnovu čl. 43. Konvencije o pravima djeteta ustanovljen odnosni Odbor. Njegov prvi sastav izabran je 1991. i tada je brojio deset stručnjaka (kako je isprva bilo predviđeno konvencijskom odredbom). Danas, „Odbor čini 18 eksperata visokih moralnih vrijednosti i priznate stručnosti na polju koje pokriva Konvencija. Članove Odbora biraju strane ugovornice iz redova svojih državljana i oni djeluju u ličnome svojstvu, uz poštivanje ravnomjerne geografske zastupljenosti, kao i glavnih pravnih sistema.“ (D. Simović, M. Stanković, V. Petrov (2018) *op. cit.*, 384). Za više vid. službenu internetsku stranicu Odbora: <https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CRC/Pages/CRCIndex.aspx> (od 4. 9. 2019).

46 Kako je to u Bosni i Hercegovini, vid. M. Nadaždin Defterdarević (2012) Princip nediskriminacije u korpusu prava djeteta u Bosni i Hercegovini, u: *Zbornik radova: Prava djeteta i ravnopravnost polova – između normativnog i stvarnog*, Istočno Sarajevo: Pravni fakultet Univerziteta u Istočnom Sarajevu, 213-233.

47 Ovo potonje pod uvjetom da je dijete takve dobi da može samostalno i razumno iznositi svoje mišljenje. Vid. publikaciju: UNICEF, *Prava deteta i maloletničko pravosuđe: odabrani međunarodni instrumenti: Opcioni protokoli uz Konvenciju o pravima deteta*, svezak 2, 6 (dost. na: <https://npm.rs/attachments/Opcioni%20protokoli%20uz%20Konvenciju.pdf> (od 4. 9. 2019)). Za elaboraciju funkcija i značaja ova četiri načela, vid. N. Grahovac (2012) *op. cit.*, 3-7; U. Novaković (2012) Pravo deteta na izražavanje mišljenja, u: *Zbornik radova: Prava djeteta i ravnopravnost polova – između normativnog i stvarnog*, Istočno Sarajevo: Pravni fakultet Univerziteta u Istočnom Sarajevu, 183-199.

48 R. Etinski (2010) *Međunarodno javno pravo*, Beograd: Službeni glasnik, Pravni fakultet Univerziteta u Novom Sadu, 404.

49 M. N. Shaw (2003) *International Law*, 5. izd, Cambridge: Cambridge University Press, 307; čl. 3(1) Konvencije.

50 T. Buergenthal (1998) *op.cit.*, 54.

51 O katalogu prava djeteta u Bosni i Hercegovini vid. J. Bakšić-Muftić (2002), *op. cit.*, 326-330, uz dodatak onih prava koja su priznata djetetu u fakultativnim protokolima.

stranke poduzet će sve odgovarajuće zakonodavne, upravne i druge mjere za primjenu prava priznatih u ovoj Konvenciji”⁵², odnosno drugim riječima, države se pozivaju da prilagode svoje unutarnje zakonodavstvo, odnosno svoje domaće pravne akte preuzetim međunarodnim obavezama s ovim u vezi. Glede ekonomskih, društvenih i kulturnih prava, države stranke poduzet će takve mjere u što širem opsegu svojih raspoloživih sredstava i, u slučaju potrebe, u okviru međunarodne suradnje.⁵³ Države stranke će, prema čl. 23(4), „u duhu međunarodne suradnje promicati razmjenu najvažnijih obavijesti iz područja preventivne zdravstvene zaštite te medicinskog, psihološkog i funkcionalnog tretmana djece s teškoćama u razvoju, uključujući širenje i pristup obavijestima o metodama rehabilitacije, obrazovanja i izbora zanimanja, kako bi unaprijedile sposobnosti i vještine te proširile domaća iskustva u tim područjima.” Ovi se međunarodnopravni subjekti, dakle, pozivaju na međunarodnu suradnju, a sve u cilju što učinkovitije zaštite djeteta.⁵⁴ Nadalje, Konvencija u svome čl. 18. predviđa da roditelji ili zakonski skrbnici snose najveću odgovornost za odgoj i razvoj djeteta te da dobrobit djeteta mora biti njihova temeljna briga. „Mada polazi od toga da „roditelj(i) ili drugi odgovorni za dijete imaju prvenstvenu odgovornost da osiguraju, u okviru svojih sposobnosti i financijskih mogućnosti, uvjete života potrebne za razvoj djeteta”⁵⁵, Konvencija isto tako vrlo jasno ističe [...] obavezu država da im u tome pruže neophodnu pomoć.”⁵⁶ Kako se naznačuje u pravnoj teoriji, takvo rješenje je u skladu s odredbom iz čl. 3(2) Konvencije kojom su se stranke ovoga ugovora obavezale da „djetetu osiguraju takvu zaštitu i skrb koja je neophodna za njegovu dobrobit”.⁵⁷ Jedna od obaveza država stranaka Konvencije, a shodno čl. 42, jeste i upoznavanje djece i odraslih s njezinim načelima i odredbama. Jednako tako, države se obavezuju da podnose Odboru za prava djeteta, posredstvom Generalnoga sekretara Ujedinjenih nacija, „izvještaje o mjerama koje su usvojile za ostvarivanje prava koja su priznata Konvencijom i o napretku ostvarenom u pogledu uživanja tih prava: a) u roku od dvije godine od stupanja na snagu te konvencije za odnosnu državu; b) zatim svakih pet godina.”⁵⁸

4. Dva fakultativna protokola uz Konvenciju

Kako je vrijeme odmicalo, valjalo je na međunarodnoj razini regulirati ostale vrlo osjetljive odnose i situacije i negativne posljedice razarajućih dejstava na psihofizičko zdravlje i razvoj djeteta, poglavito aktivnoga učešća djece u uvjetima oružanih sukoba, ali i dodatno naglasiti značaj problema i važnost borbe protiv trgovine djecom, dječije prostitucije i dječije pornografije u svijetu. Stoga je

⁵² Čl. 4. Konvencije.

⁵³ *Ibid.*

⁵⁴ Konvencija potiče države stranke na svaki učinkovit oblik međunarodne suradnje, odnosno na poduzimanje dvostranih i višestranih mjera i u drugim oblastima zaštite prava i sloboda djeteta. Vid. npr. čl. 35. Konvencije.

⁵⁵ Čl. 27(2) Konvencije.

⁵⁶ Prema čl. 27(3) Konvencije; M. Paunović, B. Krivokapić, I. Krstić (2018) *op. cit.*, 265.

⁵⁷ M. Paunović, B. Krivokapić, I. Krstić (2018) *op. cit.*, 265.

⁵⁸ D. Simović, M. Stanković, V. Petrov (2018) *op. cit.*, 384. Prema čl. 44(1) Konvencije.

Generalna skupština Ujedinjenih nacija 25. maja 2000. usvojila dva fakultativna ili opciona protokola uz Konvenciju o pravima djeteta. Prvi se odnosi na učešće djece u oružanim sukobima, dok se drugi tiče trgovine djecom, dječije prostitucije i dječije pornografije. Oba fakultativna protokola stupila su na snagu 2002., nakon što je ispunjen uvjet iz čl. 10., odnosno čl. 14. dva fakultativna protokola, a to je da protokoli stupaju na snagu tri mjeseca nakon deponiranja desetoga instrumenta o ratifikaciji ili pristupanju.⁵⁹ Valjalo bi naznačiti da oba ova međunarodna ugovora promatramo kao sastavni dio Konvencije.

„U svijetu se svakodnevno povećava broj regiona u kojima usljed oružanih sukoba strada veliki broj nedužnih civila, među kojima su najugroženija djeca.“⁶⁰ Prvi fakultativni protokol (*OPAC*), poznatiji kao Ugovor o djetetu vojniku, predstavlja mnogostrani međunarodni ugovor koji, *inter alia*, propisuje da će države ugovornice poduzeti sve moguće mjere kako bi se osiguralo da pripadnici njihovih oružanih snaga koji još nisu navršili 18 godina ne uzimaju direktno učešće u neprijateljstvima⁶¹, odnosno da će države ugovornice osigurati da osobe koje još nisu navršile 18 godina ne podliježu obaveznoj regrutaciji u svoje oružane snage.⁶² Jednako tako, države stranke Protokola imaju međunarodnu obavezu da će podići minimalnu starosnu granicu za dobrovoljnu regrutaciju osoba u odnosu na čl. 38. Konvencije.⁶³ Prema predmetnoj konvencijskoj odredbi, države stranke poduzet će sve korisne mjere kako bi osigurale da osobe mlađe od 15 godina nisu izravno uključene u neprijateljstva⁶⁴ te da će se, jednako tako, države stranke suzdržati od regrutiranja osoba mlađih od 15 godina u svoje oružane snage.⁶⁵ Međutim, ono što se uočava je nesklad „koji se javlja između toga da Konvencija o pravima djeteta definira dijete kao ljudsko biće mlađe od 18 godina (i u skladu s tim osigurava mu predviđenu zaštitu)”⁶⁶ i činjenice da međunarodno humanitarno pravo, ali i prethodno citirana odredba „dozvoljava regrutiranje u oružane snage djece s navršenih 15 godina”⁶⁷. Ova se tragična nelogičnost djelimično htjela ispraviti ili ublažiti upravo usvajanjem Prvoga fakultativnoga protokola uz Konvenciju⁶⁸, koji je ponovio konvencijsku odredbu iz čl. 38. samo sa višom starosnom granicom.⁶⁹ Tako

59 Bosna i Hercegovina je prvi fakultativni protokol ratificirala 2003., a drugi 2002. Ova dva međunarodna ugovora također imaju vrlo široku ratifikaciju. Više od 160, odnosno 170 država međunarodne zajednice je ratificiralo odnosno pristupilo je ovim instrumentima.

60 A. Čović (2017) *op. cit.*, 19.

61 Čl. 1. Prvoga fakultativnoga protokola iz 2000.

62 Čl. 2. Prvoga fakultativnoga protokola.

63 Prema čl. 3(1) Prvoga fakultativnoga protokola. Temeljem čl. 3(2) Protokola, Bosna i Hercegovina je deponirala obavezujuću izjavu u smislu da ova država neće dozvoliti dobrovoljnu regrutaciju u svoje oružane snage osobama ispod 18 godina.

64 Čl. 38(2) Konvencije.

65 Čl. 38(3) Konvencije.

66 M. Paunović, B. Krivokapić, I. Krstić (2018) *op. cit.*, 267.

67 *Ibid.*

68 Znakovito je da se čl. 8 (ratni zločini) Rimskoga statuta Međunarodnoga krivičnoga suda iz 1998 (stupio na snagu 2002) zabranjuje regrutiranje ili na bilo koji drugi način stavljanje u vojnu službu djece ispod 15 godina starosti u nacionalne oružane snage ili njihovo korištenje za aktivno učestvovanje u borbi. Dakle, ovakva aktivnost se danas smatra ratnim zločinom.

69 Tako, G. Oberleitner (2015) *Human Rights in Armed Conflict: Law, Practice, Policy*, Cambridge:

je za države stranke Protokola niži standard međunarodnoga humanitarnoga prava zamijenjen višim standardom međunarodnoga prava ljudskih prava – da li je ovo primjer komplementarnosti dva pravna režima?⁷⁰ U konačnici, može se ustvrditi da je vladalo uvjerenje da bi ovaj Protokol trebao doprinijeti efektivnoj implementaciji načela da se najbolji interes djeteta u svim djelatnostima u odnosu na djecu uvijek primarno uzima u razmatranje.⁷¹

Danas su djeca izložena velikom riziku od seksualnoga iskorištavanja.⁷² Načini seksualne zloupotrebe djece su mnogobrojni, a posebno danas kada živimo u eri interneta.⁷³ U svojoj Rezoluciji 1994/90 Komisija Ujedinjenih nacija za ljudska prava vođena potrebom da se usvoje učinkovite međunarodne mjere za sprječavanje i eradicaciju prodaje djece, dječije prostitucije i dječije pornografije, odlučila je ustanoviti radnu skupinu koja bi bila odgovorna za elaboraciju smjernica za moguću izradu nacrtu fakultativnoga protokola uz Konvenciju takve sadržine.⁷⁴ I nakon nekoliko godina rada, Drugi fakultativni protokol (*OPSC*), kako smo i ranije naznačili, usvaja se pod okriljem Ujedinjenih nacija 2000., i koji za države stranke donosi određene zabrane u formi novih međunarodnih obaveza. Radi se o zabrani prodaje djece, dječije prostitucije i dječije pornografije⁷⁵, s predviđenim definicijama u smislu što znači svaka od prethodno navedenih zabranjenih ponašanja. „Ovaj protokol naglašava potrebu da države stranke donesu krivične zakone za djela kao što su trgovina djecom, nezakonito usvajanje, dječija prostitucija i pornografija. [Ovim se protokolom također naglašava potreba] za međunarodnom suradnjom i akcijama usmjerenim na jačanje svijesti javnosti u cilju bolje zaštite djece od takvih ozbiljnih krivičnih djela.”⁷⁶

5. Mehanizmi nadzora nad implementacijom Konvencije i fakultativnih protokola

U okviru *opće kontrole*⁷⁷ ispunjavanja obaveza iz međunarodnih ugovora, države stranke Konvencije o pravima djeteta i dva fakultativna protokola imaju, kako je ranije u tekstu navedeno, obavezu slanja *prvoga inicijalnoga izvještaja* i

Cambridge University Press, 69.

70 Preneseno iz: *Ibid.*

71 T. Vandewiele (2006) *A Commentary on the United Nations Convention on the Rights of the Child: Optional Protocol: The Involvement of Children in Armed Conflicts*, Leiden, Boston: Martinus Nijhoff Publishers, 19.

72 A. Čović (2017) *op. cit.*, 20.

73 *Ibid.*

74 S. Detrick (1999) *A Commentary on the United Nations Convention on the Rights of the Child*, The Hague, Boston, London: Martinus Nijhoff Publishers, 605.

75 Čl. 1. Drugoga fakultativnoga protokola iz 2000.

76 Vid. publikaciju: UNICEF, *Prava deteta i maloletničko pravosuđe: odabrani međunarodni instrumenti: Opcioni protokoli uz Konvenciju o pravima deteta*, svezak 2, 7 (dost. na: <https://npm.rs/attachments/Opcioni%20protokoli%20uz%20Konvenciju.pdf> (od 4. 9. 2019)).

77 “Smisao nadzora nad poštovanjem ljudskih prava je kontrola i nadzor nad vladama koliko one ugrožavaju i krše ljudska prava, odnosno dopuštaju da se ljudska prava krše na njihovoj teritoriji. Ovaj nadzor vrše međunarodni organi sastavljeni od predstavnika država ili neovisnih ličnosti i međunarodne nevladine organizacije.” (J. Bakšić-Muftić (2002) *op. cit.*, 274).

to u roku od dvije godine od stupanja na snagu Konvencije za odnosnu državu, a kasnije slanja *redovnih periodičnih izvještaja* Odboru za prava djeteta o mjerama koje su one poduzele da bi ispunile svoje međunarodne obaveze.⁷⁸ Shodno čl. 44(2) i (4) Konvencije, „Izvještaji koja se podnose na temelju ovoga člana ukazivat će na čimbenike i, po potrebi, na poteškoće koji utječu na stepen ispunjenja obaveza iz ove Konvencije. Izvještaji će također sadržavati dovoljno obavijesti kako bi Odbor mogao steći cjelovit uvid u primjenu Konvencije u određenoj zemlji. [...] Odbor može zatražiti od država stranaka dopunske obavijesti u vezi s primjenom ove Konvencije.” Po primitku izvještaja, Odbor ispituje i analizira predložene podatke, ocjenjuje ih i na koncu usvaja *zaključna razmatranja (prijedloge)* za svaku pojedinu državu, u kojima će se naći ocjena i mišljenje Odbora glede predloženoga izvještaja, a u odnosu na razinu i kvalitet zaštite prava djeteta u nekoj državi. Stoga se utvrđuje da ovo tijelo ima funkciju nadzora nad provedbom Konvencije i dva fakultativna protokola od država njihovih stranaka.

Univerzalni međunarodni ugovori se prvenstveno oslanjaju na utvrđivanje općega stanja u nekoj državi, na temelju njezina izvještaja, koju obavezu države stranke neke konvencije odista ne mogu izbjeći.⁷⁹ „Periodično ispitivanje izvještaja ima tu manu što njime ne može da se reagira na pojedinačne povrede ljudskih prava, ali i tu prednost da se tako bolje sagledava cjelokupno stanje u jednoj zemlji.”⁸⁰ Da bi u našem slučaju Odbor za prava djeteta donio zaključna razmatranja povodom podnesenoga izvještaja, članovi Odbora ne samo da moraju utvrditi ispunjavanje formalnih uvjeta (u smislu da li je izvještaj podnesen pravovremeno i sl.) već i da donesu svoj sud o najvažnijemu pitanju s ovim u vezi – da li izvještaj odgovara stvarnome stanju u državi. U tome smislu, kao pomoć Odboru, Konvencija u čl. 45(1) (b) i (c) stipulira da „Bude li držao potrebnim, Odbor će specijaliziranim službama, UNICEF-u i ostalim mjerodavnim tijelima dostaviti svaki izvještaj država stranaka u kojemu se traži ili iskazuje potreba za tehničkim savjetom ili pomoći, zajedno sa svojim mogućim primjedbama i prijedlozima u vezi s tim zahtjevima ili pozivima; [Jednako tako] Odbor može preporučiti Općoj skupštini da od Generalnoga sekretara zatraži da se u njezino ime pokrenu istraživanja pojedinih pitanja prava djeteta.”⁸¹

Kao dio općega procesa izvještavanja, Odbor je usvojio hitnu proceduru djelovanja u uvjetima kada je država ratificirala Konvenciju (dva fakultativna protokola), kada je situacija ozbiljna i kada istovremeno postoji rizik od daljnjih povreda – tada Odbor može pozvati državu „na dijalog“, **može od nje zahtijevati dostavljanje dodatnih informacija ili predložiti posjetu državi.**⁸² No, ne čini li se u situacijama teških i sustavnih povreda prava djeteta, u uvjetima unutarnjih nemira i zategnutosti, uvjetima teških oblika diskriminacije, da su navedene mjere i alati, koji Odboru stoje na raspolaganju temeljem međunarodnoga prava u takvim

78 Odbor također ispituje inicijalne izvještaje koji moraju biti podneseni od država koje su pristupile nekom ili oba fakultativna protokola uz Konvenciju.

79 M. Paunović, B. Krivokapić, I. Krstić (2018) *op. cit.*, 121.

80 *Ibid.*

81 S ovim u bliskoj vezi može biti i obaveza Odbora, a to je da svake dvije godine podnosi Općoj skupštini Ujedinjenih nacija, putem Ekonomskoga i Socijalnoga vijeća, izvještaje o svojim aktivnostima.

82 M. N. Shaw (2003) *op. cit.*, 308.

specifičnim okolnostima, isuviše blagi po državu, u takvoj mjeri da ih država uopće ne doživljava kao oblik sankcije za povredu međunarodnoga prava, tj. za neizvršavanje međunarodnim ugovorom preuzetih obaveza?

Zaključna razmatranja Odbora u ovome dijelu ne predstavljaju akt pravnoobavezujućega karaktera po državu poput arbitražne ili sudske odluke. Ona imaju isključivo snagu preporuke u kojima će Odbor, sukladno situaciji, eventualno izraziti svoju zabrinutost u pogledu nekih karakterističnih pitanja te dati svoje sugestije i komentare, odnosno zaključke „u kojima ukazuju na najvažnije prednosti i nedostatke”⁸³ koje je Odbor ustanovio. Iako nemaju obavezujući učinak po državu, zaključna razmatranja Odbora „predstavljaju značajan putokaz za države u kom pravcu treba da sprovedu reforme u periodu do podnošenja narednoga izvještaja.”⁸⁴ „Od država se uglavnom očekuje da brzo reagiraju i bez odlaganja započnu nužne reforme”⁸⁵, a pritisak na odnosnu državu uglavnom će vršiti međunarodne međuvladine, ali i međunarodne nevladine organizacije⁸⁶. Dakle, od Odbora se očekuje da u kontinuitetu „provjerava da li je i u kojoj mjeri država stranka postigla napretke u primjeni Konvencije”⁸⁷ i dva fakultativna protokola.⁸⁸ U pogledu Bosne i Hercegovine, Odbor je do sada usvojio četiri zaključna razmatranja.⁸⁹

Ovo tijelo također objavljuje svoje tumačenje sadržaja i značenja odredaba o ljudskim pravima, koja su poznatija kao *opći komentari*. Opći komentari donose se, u velikoj mjeri, u odnosu na pojedina pitanja i općeprisutne dileme iz univerzalnoga međunarodnopravnoga sistema zaštite prava i sloboda djeteta. Tako je Odbor do danas donio preko 20 općih komentara, koji su po svojoj pravnoj naravi isto tako neobavezujućega djeljstva po države i smatraju se općim preporukama. Međutim, s druge strane, predstavljaju ili mogu predstavljati međunarodni stručni dokument

83 M. Paunović, B. Krivokapić, I. Krstić (2018) *op. cit.*, 123.

84 *Ibid.*, 124.

85 *Ibid.*

86 O nevladinim organizacijama za ljudska prava i njihovim djelatnostima, više u: T. Buergenthal (1998) *op. cit.*, 174 *et seq.* „Odbor je, da bi ostvario kompletniji uvid u stanje prava djece u jednoj zemlji, dao mogućnost nevladinim organizacijama da mu podnesu svoje izvještaje, u kojima će ukazati na stanje prava djeteta i napretke koji su učinjeni u vremenu od prethodnoga izvještaja.” (N. Grahovac (2012) *op.cit.*, 8).

87 N. Grahovac (2012) *op.cit.*, 8.

88 O poštovanju i zaštiti prava djeteta u Bosni i Hercegovini vid. u izvještajima i drugim dokumentima raznih tijela, naprimjer: Vijeće ministara Bosne i Hercegovine (2015) *Action Plan for Children of Bosnia and Herzegovina: 2015 – 2018*; Usp. Lj. Krunić Zita, A. Krehić, J. Džumhur, M. Sendić (2009) *Analiza usklađenosti zakonodavstva Bosne i Hercegovine sa Konvencijom o pravima djeteta*, Sarajevo: Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine; Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine (2010) *Specijalni izvještaj o pravima djece smještene u ustanove, sa posebnim osvrtom na normative i standarde*; A. Mehmedić, M. Izmirlija, S. Madacki (ur.) (2012) *Human Rights in Bosnia and Herzegovina 2011: Legal Provisions, Practice and International Human Rights Standards with Public Opinion Survey*, Sarajevo: Human Rights Centre University of Sarajevo, 248-252; usp. A. Bećiraj, A. Bakrač (2014) Primjena Konvencije o pravima djeteta u Bosni i Hercegovini, *Pravni vjesnik*, god. 30, br. 2, 89-99.

89 Dost. na: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=5&TreatyID=10&TreatyID=11&DocTypeID=5 (od 11. 9. 2019). Također, Odbor je od 9. do 27. septembra 2019. zasijedao u Ženevi i, između ostaloga, raspravljao o stanju prava djeteta u Bosni i Hercegovini.

velikoga autoriteta i moralne snage. Jednako tako, značajni su jer sadrže bliže tumačenje pojedinih odredaba iz Konvencije i, eventualno, dva fakultativna protokola, a pomažu i stvaranju jedinstvene prakse država po određenim pitanjima.⁹⁰ U svojim se općim komentarima Odbor bavi različitim temama poput prava djece da njihovo mišljenje bude uzeto u obzir, prava djece koja pripadaju autohtonim narodima, prava djece na zaštitu od tjelesnoga kažnjavanja, prava djece s invaliditetom⁹¹, o ciljevima obrazovanja, ulozi neovisnih nacionalnih institucija o ljudskim pravima, o zdravlju adolescenata i njihovom razvoju, primjeni prava djece u ranome djetinjstvu.⁹²

6. Treći fakultativni protokol uz Konvenciju: djelotvornija zaštita djeteta?

Rezolucijom 66/138 od 19. decembra 2011., na 66. sjednici Opće skupštine Ujedinjenih nacija, usvojen je Fakultativni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta o postupku povodom pritužbi (predstavki) (*OP3-CRC*). Danas je već postao mnogostrani međunarodni ugovor. Protokol je otvoren za potpisivanje u Ženevi 2012. te predstavlja Treći fakultativni protokol uz Konvenciju. Na snagu je stupio 14. aprila 2014., protekom tri mjeseca nakon što je deseta država ratificirala ili pristupila ovome protokolu⁹³, što je identična norma onoj o stupanju na snagu Prvoga i Drugoga fakultativnoga protokola. Za svaku državu koja ga ratificira ili mu pristupa nakon što se taj instrument počeo primjenjivati, on za tu državu stupa na snagu tri mjeseca nakon datuma polaganja njezine vlastite isprave o ratifikaciji ili pristupu.⁹⁴ Do sada ga je potpisalo preko 50 država, dok je svoje ratifikacijske instrumente deponiralo njih oko 45.⁹⁵ Bosna i Hercegovina potpisala ga je 11. jula 2017., a ratificirala 17. maja 2018.⁹⁶

Treći fakultativni protokol, poput njegovih prethodnika, sastavni je dio Konvencije o pravima djeteta i na takav način se treba i promatrati. Drži se da možda predstavlja jednu od najvećih prekretnica u međunarodnopravnoj zaštiti djeteta. Zbog čega? Upravo iz razloga što njime Odbor za prava djeteta dobija potpuno novu nadležnost iz oblasti individualnih predstavki. Treći fakultativni protokol uvodi jednu novu dimenziju s ciljem da zaštita djeteta u državama strankama bude što djelotvornija. Ovo se postiglo priznavanjem prava pojedincima, kao oštećenoj stranci, da upućuju pritužbe protiv država koje su im povrijedile neko od zagarantiranih prava djeteta i da o njihovim pritužbama odlučuje Odbor. Dakle, djeca se sada mogu žaliti protiv bilo koje države stranke.⁹⁷ Hipotetički uzevši, teško da bi

90 M. Paunović, B. Krivokapić, I. Krstić (2018) *op. cit.*, 125.

91 *Ibid.*

92 D. Simović, M. Stanković, V. Petrov (2018) *op. cit.*, 384.

93 Prema čl. 19(1) Protokola.

94 Prema čl. 19(2) Protokola.

95 Vid. поближе službenu internetsku stranicu Međunarodne koalicije za Fakultativni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta o postupku povodom pritužbi: <http://ratifyop3crc.org/> (od 12. 9. 2019).

96 Izvor: https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-11-d&chapter=4&lang=en (od 12. 9. 2019).

97 R. Smith (2014) *The Third Optional Protocol to the UN Convention on the Rights of the Child? – Challenges Arising Transforming the Rhetoric into Reality*, u: M. Freeman (ur.) *The Future of Chil-*

se mogli žaliti protiv one države koja je stranka Trećega fakultativnoga protokola, a još nije postala strankom Konvencije niti prva dva opcionalna protokola. No, kako je Konvencija dosegla univerzalnu primjenu, i tako postala dijelom općega običajnoga međunarodnoga prava, to se u praksi vrlo teško može desiti.

Još je jedna odlika Protokola u ovome smislu – Odbor je na temelju njega postao svojevrsno međunarodno kvazisudsko tijelo. Ova karakteristika znači da u suvremenome međunarodnome pravu svi najvažniji mnogostrani međunarodni ugovori iz oblasti zaštite ljudskih prava i temeljnih sloboda imaju dostupan „opcioni mehanizam individualnih pritužbi”⁹⁸. Tako se ovim protokolom priznaje „nadležnost Odbora za razmatranje individualnih predstavki, usvajanje privremenih mjera, sprovođenje nadzora nad implementiranjem stavova Odbora, podnošenje međudržavnih predstavki, vođenje postupaka istrage o grubim ili sistemskim kršenjima prava djeteta i za sprovođenje nadzora nad primjenom stavova usvojenih u postupku istrage.”⁹⁹ Protokol je otuda značio pristup „međunarodnoj pravdi” za djecu u odnosu na povrede ljudskih prava tamo gdje su domaći pravni lijekovi neadekvatni ili ne postoje.¹⁰⁰ Jedan od ciljeva je (bio) dati Protokolu „veći učinak u odnosu na prava koja su obuhvaćena”¹⁰¹ ranijim instrumentarijem za međunarodnopravnu zaštitu djeteta. Sljedstveno prednjemu, da li ga, s ovim u vezi, možemo shvatiti i na način da cijelom katalogu dječijih prava daje jedan novi smisao, s novom, učinkovitijom svrhom koja se odražava u kvalitetnijoj zaštiti prava djeteta? Jednako tako, možemo li ga razumjeti na način da će potonji instrument predstavljati temelj za svaku vrstu sprječavanja potencijalnih povreda navedenih prava i sloboda? Kakve su odista odredbe Protokola i što zaista znače za države stranke, pogledajmo u nastavku rada.

Kako stoji u čl. 1(2) Protokola, Odbor neće imati nadležnost u odnosu na države njegove stranke u vezi s pitanjima koja se tiču povreda prava koja su predviđena u instrumentu kojega takva država nije stranka, niti će Odbor biti nadležan za predstavke protiv onih država koje nisu postale njegove stranke, bilo ratifikacijom, bilo pristupanjem. Temeljem toga, pojedinci mogu podnijeti pritužbu protiv Bosne i Hercegovine isključivo za povredu prava djeteta koja je učinjena nakon što je Treći fakultativni protokol stupio na snagu za odnosnu državu.¹⁰² Nadalje, prilikom donošenja odluka, Odbor će slijediti opće međunarodnopravno načelo, koje je danas postalo međunarodni standard, a na koje nailazimo i u Konvenciji: *najbolji interes djeteta*.

Protokol u čl. 7. postavlja i neke uvjete za podnošenje predstavke od pojedinca ili skupine pojedinaca – jedno od važnijih za svrhe ovoga rada svakako je iscrpljivanje svih domaćih pravnih lijekova. Međutim, to neće biti slučaj ukoliko takva domaća pravna sredstva ne dovode do krajnjega učinka. Kada Odbor zaprimi individualnu

dren's Rights, Leiden, Boston: Brill Nijhoff, 178.

98 *Ibid.*

99 D. Simović, M. Stanković, V. Petrov (2018) *op. cit.*, 384.

100 S. C. Grover (2015) *Children Defending their Human Rights Under the CRC Communications Procedure: On Strengthening the Convention on the Rights of the Child Complaints Mechanism*, Heidelberg: Springer, 3.

101 *Ibid.*

102 Prema čl. 20. Protokola.

pritužbu, započinje pismeni postupak pred ovim tijelom, koji se završava vijećanjem i donošenjem odluke, koja je po svojoj formi najbliža *pogledima* i *preporukama*. Ovo nas navodi na promišljanje u smjeru pravne naravi i (ne)obaveznosti odluke. Dakle, iako se pred Odborom vodi postupak protiv neke države stranke, taj će se postupak završiti preporukom. U tome se smislu postavlja pitanje jesmo li ovakvim rješenjem išta dobili, osim što u sadašnjim uvjetima i okolnostima Odbor ima nadležnost ispitivati pojedinačne zahtjeve i pojedinačna kršenja prava djeteta. S druge strane ili s prethodnim u vezi, postoji dužnost države stranke, protiv koje je podnesena pritužba i donešena odluka, da *informira* Odbor o poduzetim aktivnostima ili mjerama koje imaju za cilj izvršenje odluke Odbora u dobroj vjeri i ispravljanje načinjene povrede prava djeteta.

Međudržavne predstavke određene su osnovnim obrisima u čl. 12. Protokola, temeljem kojega shvatamo da jedna država može podnijeti pritužbu protiv druge koja ne izvršava svoje međunarodne obaveze u pogledu zaštite prava djeteta. Međutim, ovakve pritužbe nisu moguće *protiv države* koja nije deponirala svoju izjavu kod Generalnoga sekretara Ujedinjenih nacija u smislu da prihvata ovakvu vrstu nadležnosti Odbora, odnosno pritužbu neće moći podnijeti *ona država* koja nije deponirala izjavu o ovakvoj proceduralnopravnoj mogućnosti. Dakle, protiv neke države se može podnijeti međudržavna predstavka jedino ukoliko je ona prihvatila takvu vrstu mogućnosti.

Čl. 13. Protokola naznačuje postupak istrage protiv države za teške ili sistemske povrede prava djeteta. Naime, ukoliko Odbor primi *pouzdana informacije* koje ukazuju na kršenje jakoga intenziteta, otuda će otvoriti postupak istrage na čijem koncu Odbor donosi nalaze, komentare i preporuke, koje su ponovno pravnoneobavezujućega karaktera po državu stranku, iako, istina, od nje može zahtijevati da ga izvijesti o svim poduzetim koracima u smislu ispravljanja povreda prava djeteta.¹⁰³ Ukoliko, pak, Odbor ocijeni svrsishodnim, može imenovati i uputiti delegaciju u posjet državi, a sve u cilju potpunije i relevantnije istrage. Međutim, ovakva se posjeta neće moći realizirati ukoliko država *nije dala svoj pristanak*. Jednako tako, država stranka prilikom potpisivanja, ratifikacije ili pristupanja ovom protokolu može donijeti izjavu da ona Odboru *ne priznaje* ovu vrstu nadležnosti.

Na koncu, Odboru se dodjeljuje istovjetna obaveza koju imaju sve države stranke, a to je da će svake dvije godine Generalnu skupštinu Ujedinjenih nacija izvještavati o svome radu.¹⁰⁴

Nakon kratke analize najznačajnijih odredaba Protokola, ne čini li se da je njegovim usvajanjem stvoren samo privid kompletnije međunarodne zaštite prava djeteta?

¹⁰³ Prema čl. 14. Protokola.

¹⁰⁴ Vid. čl. 16. Protokola. Da li je i u kojem opsegu Treći fakultativni protokol našao svojega odjeka u praksi, valjalo bi, povrh svega, ispitati na temelju činjenice koliko je do sada Odbor za prava djeteta vodio postupaka po individualnim predstavkama, koliko po međudržavnim pritužbama, a koliko je istraga otvoreno i/ili zaključeno. No, zbog nedostatka prostora, predmet je to buduće studije.

7. Imovinska prava djeteta

Shodno navedenoj Konvenciji prava djeteta se mogu podijeliti kao osobna, obrazovna, društvena, kulturna, zdravstvena, socijalna, ekonomska i pravosudno-zaštitna, čime su obuhvaćena sva područja života djeteta. Briga o životu i zdravlju djeteta svakako jesu najvažnije komponente, ali pored zaštite ličnog integriteta i mentalnog zdravlja djeteta, kao vrlo značajna komponenta pojavljuje se i potreba zaštite imovine i imovinskih interesa djeteta. Ovaj vid zaštite je vrlo kompleksan s obzirom na sve specifičnosti subjekta koji se pojavljuje kao titular predmetnih prava tj. djeteta. Tako postoje brojna ograničenja u pogledu raspolaganja predmetnom imovinom, zavisno o vrsti imovine, načinu sticanja i vrsti raspolaganja. Pored navedenih ograničenja, zakonodavac je, u cilju zaštite najboljeg interesa djeteta, uveo i niz kontrolnih mehanizama, na način da je u postupke koji imaju za predmet raspolaganje imovinom djeteta uključio više nadležnih institucija.

8. Imovina djeteta

Konvencija o pravima djeteta, djetetu je priznala pravni subjektivitet, što znači da se djeca rađaju s osnovnim slobodama i pravima koja pripadaju svim ljudskim bićima, tako da mogu imati i određena imovinska prava. Maloljetno dijete, dakle, može imati vlastitu imovinu. Imovina, pri tome, predstavlja svako pravo koje se može mjeriti u novcu (sva stvarna, obligaciona ili intelektualna prava). Dijete može na različite načine postati nositeljem imovinskih prava, a najčešće je riječ o imovini koju dijete dobije (na osnovu ugovora o poklonu), naslijedi ili samo stekne.

Ugovor o poklonu se najčešće zaključuje između roditelja i djece.¹⁰⁵ Motivi su pri tome različiti, s tim da u praksi najčešće možemo govoriti o slijedećem:

- porezne olakšice;
- izbjegavanje mogućih sporova između zakonskih nasljednika;
- poklon u zamjenu za obećanje djeteta da će se brinuti o roditeljima u starosti;
- smanjenje nužnog nasljednog dijela kako bi se prava nevoljene djece tj. djeteta smanjila;
- onemogućavanje državnim organima da dođu do imovine (tužilaštvu ili centru za socijalni rad);
- zaštita od potraživanja postojećih povjerilaca (posebno u slučaju kada se poklonodavac bavi ekonomsko rizičnim poslom).

Ovi motivi se mogu pojaviti kao pojedinačni ili kumulativno. U slučaju kada se roditelji još za života odluče da, naprimjer, nekretninu prenesu na dijete, u pravilu, ipak tu nekretninu ne žele u potpunosti da daju iz svojih ruku. Roditeljsko staranje podrazumijeva i zaštitu imovinskih prava i interesa djeteta (čl. 129. Porodičnoga zakona Federacije Bosne i Hercegovine, u daljem tekstu: PZ FBiH), a to znači da roditelji u pravilu imaju pravo i obavezu da upravljaju imovinom djeteta do njegovog punoljetstva (čl. 139, 264. PZ FBiH). Dakle, roditelji su i dalje u prilici da

¹⁰⁵ https://www.lohmar.de/fileadmin/redaktion/2_Familienfreundlichkeit/3_Senioren/7_FoeS-Foerderverin/Dirk_Hoefinghoff_Immobilien_uebertragen_auf_Kinder.pdf (od 21. 7. 2019).

tu imovinu u potpunosti koriste (naprimjer, da tu i dalje žive)¹⁰⁶, a pod određenim uslovima, mogu koristiti i prihode iz te imovine (čl. 265(2), 217, 219). Značajna ograničenja roditelja postoje u pogledu otuđenja ili opterećenja te imovine o čemu će biti riječ u posebnom poglavlju. Dijete postaje vlasnik sa svim vlasničkim pravima, međutim, pod određenim uslovima roditelji mogu opozvati poklon, tj. poklonjenu nekretnu tražiti nazad. Prvenstveno se misli na opoziv poklona zbog nezahvalnosti poklonoprimca, a moguć je i opoziv poklona zbog osiromašenja poklonodavca¹⁰⁷. Prema OGZ, povrat poklona radi grube nezahvalnosti se može tražiti u slučaju kada se poklonoprimac teško ogriješio prema poklonodavcu ili nekom od članova njegove obitelji. Pri tome se misli na tjelesnu povredu, povredu časti, slobode ili imovine takve vrste da protiv poklonoprimca može biti pokrenut krivični postupak (čl. 948(2) OGZ). Opoziv poklona zbog osiromašenja poklonodavca je moguć u slučaju kad je poklonodavac, poslije učinjenog poklona toliko osiromašio da nema nužnih sredstava za svoje izdržavanje ili da izdržava lica koja je po zakonu obavezan izdržavati (čl. 947(1) OGZ).

Do svoje 14 godine u Federaciji Bosne i Hercegovine (čl. 137(2) PZ FBiH) odnosno 15 godine u Republici Srpskoj (čl. 84(3) Porodičnog zakona Republike Srpske (PZ RS)), djeca su potpuno poslovno nesposobna. Međutim, nakon što navršie potrebnu životnu dob, maloljetne osobe mogu samostalno zasnivati radni odnos i time ostvarivati prihode. Imovinom koju je steklo radom, dijete može samostalno raspolagati bez saglasnosti roditelja¹⁰⁸.

Dijete sa 16 godina također može steći poslovnu sposobnost, koja mu omogućava samostalno raspolaganja s imovinom, u slučaju sklapanja braka, uz prethodno odobrenje suda ili odlukom suda kada je postao roditelj (čl. 157. PZ FBiH).

9. Upravljanje imovinom djeteta

Kako što je već rečeno, do punoljetstva djeteta u pravilu njegovom imovinom upravljaju roditelji. Roditelji imaju pravo i dužnost upravljati imovinom djeteta u njegovom interesu, s pažnjom odgovornog roditelja, na način da istu očuvaju i po mogućnosti uvećaju.¹⁰⁹

Roditelji pri tome postupaju zajednički i sporazumno, osim u slučaju kada roditeljsko pravo vrši samo jedan roditelj (naprimjer, ukoliko je drugi roditelj umro,

106 Roditelji često zadržavaju pravo doživotnog uživanja nekretnine koje se kao takvo evidentira u zemljišne knjige. Dakle, bez obzira što se mijenja ime u vlasničkom listu zemljišnoknjižnog uložka, roditelji uživaju sva prava na toj nekretnini, pa čak i nakon punoljetstva djeteta. Djeca kao zemljišnoknjižni vlasnici nekretnine istu mogu otuđiti ali novi kupac mora poštovati pravo roditelja, tako da je jako teško naći kupca za nekretninu opterećenu pravom doživotnog uživanja.

107 Našim Zakonom o obligacionim odnosima nisu regulirani svi obligacioni odnosi, pa tako je izostala pravna regulativa ugovora o poklonu, iz tih razloga se na ove ugovore primjenjuju pravna pravila Opšteg Austrijskog građanskog zakonika (OGZ ili AGZ); član 4. Zakona o nevažnosti pravnih propisa („Službeni list FNRJ“, br. 86/1946 i 105/1947).

108 E. Zečević (2000) *Pravila građanskog i porodičnog prava sa sudskom praksom*, Sarajevo: Samostalni sindikat službenika organa uprave i sudske vlasti u FBiH, 209.

109 N. Traljić, S. Bubić (2007) *Porodično pravo*, Sarajevo: Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, 185.

nepoznat, lišen poslovne sposobnosti, ili mu je odlukom suda oduzeto roditeljsko staranje). S obzirom da su oba roditelja ravnopravna u pogledu prava na roditeljsku brigu i staranje, sloboda jednog roditelja da odlučuje je ograničena slobodom dugog roditelja. Ukoliko nema sporazuma u pogledu načina upravljanja djetetovom vrijednijom imovinom, tj. u slučaju spora između roditelja o pojedinim pitanjima bitnim za dijete, roditelji mogu pokrenuti vanparnični postupak (čl. 141(III) PZ FBiH). Imovinska prava djeteta su osigurana i na način da organ starateljstva može u svako doba zahtijevati od roditelja polaganje računa o upravljanju imovinom djeteta i o prihodima koji se ostvaruju za potrebe djeteta (čl. 155(1) PZ FBiH). U slučaju da organ starateljstva utvrdi neke nepravilnosti, taj organ može roditelje staviti u položaj staratelja (čl. 155(2) PZ FBiH), što znači da bi isti bili pod nadzorom organa starateljstva.

10. Korištenje prihoda iz imovine djeteta

Prihode iz imovine djeteta roditelji mogu koristiti samo za njegovo izdržavanje, liječenje, vaspitanje, obrazovanje ili ukoliko to zahtijeva drugi važan interes djeteta (čl. 265(1) PZ FBiH). Samo u slučaju kada su roditelji nesposobni za rad, ti prihodi se mogu koristiti i za izdržavanje drugih članova porodice. Zakonodavac je, dakle, u pogledu korištenja prihoda iz imovine djeteta, potpuno određen i kao osnovno pravilo zadržava obavezu čuvanja djetetove imovine, s tim da roditeljima daje mogućnost da pod zakonom određenim uslovima odstupe od navedenog pravila. Roditelj koji je nesposoban za rad i koji se ne može zaposliti, te nema dovoljno sredstava za život ili ih ne može ostvariti iz svoje imovine, može koristiti prihode iz imovine djeteta. Ti prihodi se mogu koristiti i za izdržavanje samog djeteta.¹¹⁰

11. Raspolaganje imovinom djeteta

Pod raspolaganjem imovinom djeteta podrazumijevamo njen prenos ili opterećenje. Zavisno od vrijednosti imovine postoje određena ograničenja. Kada je upitanju vrijednija imovina djeteta zakonodavac ograničava prava roditelja na način da isti samo uz odobrenje nadležnog organa starateljstva navedenom imovinom mogu raspolagati i to pod uslovom da to zahtijeva neki važan interes djeteta (izdržavanje, liječenje, odgoj, obrazovanje i sl.). Razlog za ovakvo rješenje predstavlja činjenica da u slučajevima raspolaganja vrijednijom imovinom, maloljetna osoba može potpuno ostati bez imovine tako da njegova egzistencija može biti upitna. Odobrenje organa starateljstva nije potrebno kada se radi o manje vrijednoj imovini. Probleme predstavlja granica, odnosno kada možemo govoriti o vrijednijoj imovini, jer ne postoji jasna definicija „vrijednije imovine.“ Stoga ostaje da se u svakom

¹¹⁰ Prema mišljenju Ministarstva socijalne politike i mladih o imovinskim odnosima roditelja i djece u smislu tumačenja odredaba Obiteljskog zakona od 2. novembra 2012., za raspolaganje prihodima od imovine djeteta (novac od najamnine i zakupa, kamata i dividenda, prinos od udjela u investicijskim fondovima i sl.) ili raspolaganje redovitim prihodima djeteta (obiteljska mirovina, stipendije, pomoći za školovanje i sl.) nije potrebno odobrenje centra za socijalnu skrb.

pojedinačnom slučaju utvrdi da li je riječ o vrijednijoj imovini za čije opterećenje ili otuđenje trebamo odobrenje nadležnog organa starateljstva. U Republici Hrvatskoj, vrijednijom imovinom djeteta smatra se imovina vrijednosti iznad 10 000 kn (cca. 3.000 KM).¹¹¹ Nesporno je, međutim, da odobrenje centra za socijalni rad trebamo imati u svim slučajevima otuđenja i opterećenja nekretnina, kao i pokretnih stvari upisanih u javni registar, upravo iz razloga što se tada nesporno radi o imovini veće vrijednosti.¹¹²

Dakle, glavicu imovine djeteta roditelji mogu da koriste samo za izdržavanje djeteta ili za neki drugi važan interes djeteta, dok prihodi od imovine djeteta mogu da se koriste i za izdržavanje roditelja ili nekog drugog člana porodice.¹¹³

Pored odobrenja nadležnog organa starateljstva, otuđenje ili opterećenje vrijednije imovine djeteta zahtijeva i notarsku obradu, u Republici Srpskoj¹¹⁴, dok su odredbe Zakona o notarima Federacije Bosne i Hercegovine, koje su propisivale obavezu notarske obrade za pravne poslove maloljetnih i poslovno nesposobnih lica proglašene neustavnim.¹¹⁵ Propisivanjem posebne forme, notarske obrade, zakonodavac je nastojao zaštititi interese maloljetnih i poslovno nesposobnih lica,¹¹⁶ mada su njihova prava već zaštićena obavezom roditelja da postupaju u najboljem interesu djeteta, kao i uključivanjem centra za socijalni rad. Materijalno pravno gledano, u Republici Srpskoj nedostatak notarske obrade navedenih pravnih poslova ima za posljedicu ništavost ugovora, što u Federaciji Bosne i Hercegovine više ne bi bio slučaj.

Međutim, isto kao i u Republici Srpskoj tako i u Federaciji Bosne i Hercegovine, notari i dalje obavljaju taj posao, posebno kada je predmet imovine nekretnina. Stoga je bitno pravilno razumjeti ulogu notara i značaj notarskih isprava. Naime, notarska isprava u pravilu treba da predstavlja jasan i trajan dokument na osnovu kojeg na jednostavan način može doći do izvršenja, a sam postupak sačinjavanja iste treba biti pravičan i pravno siguran. Pored državnih organa i notari imaju obavezu da vode

111 https://www.czss-ck.hr/?Djelatnosti__Obiteljsko_pravna_z%C5%A1tita__Raspodaganje_imovinom_djeteta (od 23. 7. 2019).

112 D. Radić, *Zaštita imovinskih prava i interesa djeteta*, 3, <http://eprints.ibu.edu.ba/2990/2/005%20Darko%20Radi%C4%87%20-%20ZRM.pdf> (od 21. 1. 2019).

113 D. Medić, H. Tajić (2013) *Porodično pravo u praksi*, Sarajevo: Privredna štampa, 441; Vrhovni sud Srbije, Rev-5303/99 od 25. marta 2000.

114 Čl. 68. Zakona o notarima RS („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 86/2004, 2/2005, 74/2005, 76/2005 - ispr., 91/2006, 37/2007, 74/2007).

115 Presuda Ustavnoga suda Federacije Bosne i Hercegovine, broj: U-15/10 od 02. decembra 2015 („Službene novine Federacije BiH“, broj: 30/16) kojom je utvrđeno da čl. 6(1), u dijelu koji glasi: “kao i lice koje ispunjava pretpostavke iz stava 2. ovoga člana“ i st. 2. istoga člana, te čl. 27. i 73. Zakona o notarima („Službene novine Federacije BiH“, broj: 45/02), nisu u skladu s Ustavom Federacije Bosne i Hercegovine“. Međutim, nakon donošenja presude Ustavnoga suda nije došlo do promjena niti u praktičnom niti u zakonodavnom smislu, dakle nije bilo nikakvih aktivnosti u pogledu izvršenja citirane presude, tako da je Ustavni sud Federacije Bosne i Hercegovine morao ponovo odučivati o ustavnosti odredaba posebnih zakona koji su propisivali notarsku obradu, a čiji je zakonski osnov za donošenje bio čl. 73. Zakona o notarima Federacije Bosne i Hercegovine. Presudom Ustavnog suda Federacije Bosne i Hercegovine, broj: U-22/16 od 06. marta 2019. potvrđena je citirana presuda.

116 E. Bikić, S. Suljević, M. Povlakić, M. Plavšić (2013) *Notarsko pravo*, Sarajevo: Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ), 436.

računa o najboljem interesu djeteta,¹¹⁷ o ispunjenju svih zakonskih pretpostavki, a pored toga notari moraju prikupiti i sve potrebne dokumente. U ovom kontekstu bitno je napomenuti da su pravni poslovi koje maloljetnik sklopi bez saglasnosti roditelja ili organa starateljstva relativno ništavi, što znači da je za njihovu punovažnost neophodna naknadna saglasnost. Ukoliko je sklapanje pravnog posla u najboljem interesu djeteta, onda notar također treba da djeluje u pravcu pravovremenog dobijanja potrebnih saglasnosti ili na način da se osigura prethodno odobrenje za takav pravni posao. Također je bitno naglasiti da i teretni pravni poslovi mogu biti u interesu djeteta, zavisno od slučaja do slučaja.¹¹⁸ Naravno, notari također moraju voditi računa i o suprotnoj strani i istu upoznati sa svim posljedicama sklapanja pravnog posla s maloljetnim licem bez eventualne saglasnosti roditelja ili organa starateljstva.

* * *

Pravo na izdržavanje spada u najvažnija prava djeteta jer se na taj način osigurava njegova egzistencija. To pravo je zagarantovano i Evropskom konvencijom na način da je osigurano pravo djeteta na odgovarajući životni standard.¹¹⁹ Prema PZ FBiH, radi se prvenstveno o obavezi koju imaju roditelji, a ako oni nisu u mogućnosti da izdržavaju dijete, onda ta obaveza prelazi na druge osobe (maćeha, očuh, djed, nana, i dr). Možemo konstatovati da obaveza izdržavanja djeteta predstavlja najvažniji slučaj rodbinskog izdržavanja. Roditelji su dužni izdržavati maloljetno dijete bez obzira da li dijete ima sopstvenu imovinu ili ne, i, pri tome, moraju iskoristiti sve svoje mogućnosti i sposobnosti.¹²⁰ Ukoliko roditelji maloljetnog djeteta žive odvojeno, onda u pravilu roditelj s kojim dijete živi svoju obavezu izvršava na način da dijete njeguje i odgaja i sl., a drugi roditelj ima obavezu novčanog doprinosa. Zakonodavac pri tome ne vodi računa o ličnim potrebama roditelja i o njegovim mogućnostima, već se polazi od toga da roditelj mora da doprinosi izdržavanju djeteta (čl. 215. PZ FBiH). Samo u slučaju izdržavanja djeteta koje se nalazi na redovnom školovanju nakon punoljetstva, zakonodavac propisuje obavezu u skladu s mogućnostima roditelja i ograničava izdržavanje do 26. godine djetetovog života, vodeći računa o poziciji roditelja, tj. njihovim finansijskim mogućnostima¹²¹ Problem predstavlja i različita praksa sudova u pogledu određivanja visine doprinosa za izdržavanje djeteta. Sud je u obavezi da u skladu sa finansijskim mogućnostima roditelja koji se obavezuje na plaćanje alimentacije i s potrebama djeteta utvrdi visinu izdržavanja, ali, nažalost, nemamo smjernice kojim bi se osigurala ravnopravnost i isključila diskriminacija djece. Naravno, postoji mogućnost i sporazumnog odlučivanja o visini izdržavanja djeteta pred organom starateljstva, pri čemu bi upravo taj organ morao da vodi

117 Đ. Mutapčić (2013) Imovinski aspekti najboljeg interesa djeteta u zakonodavstvu i praksi, u Zborniku radova, Drugi međunarodni naučni skup „Najbolji interes djeteta u zakonodavstvu i praksi“, Mostar, 29. i 30. 11. 2013., 220.

118 *Ibid*, 218.

119 Više o tome: B. Krešić (2013) Određivanje visine izdržavanja u praksi Centra za socijalni rad Tuzla, Zbornik radova, Drugi međunarodni naučni skup „Najbolji interes djeteta u zakonodavstvu i praksi“, Dani porodičnog prava, Mostar, 29. i 30. 11. 2013., 130.

120 O mogućnostima korištenja imovine djeteta smo prethodno govorili.

121 S. Panov (2018) *Porodično pravo*, Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, 318.

računa o objektivnosti istog. I u jednom i u drugom slučaju možemo konstatovati da ne postoji objektivizacija kriterijuma za određivanje visine izdržavanja djeteta, te da i u slučaju postojanja istovjetnih kriterija, utvrđena visina izdržavanja može biti potpuno drugačija. Navedeni problem ne rješava ni Federalno ministarstvo rada i socijalne politike koje jednom godišnje, najkasnije do 1. marta tekuće godine, utvrđuje podatke o prosječnim potrebama osobe koja zahtijeva izdržavanje, imajući u vidu troškove života, koji se opet ravnaju prema prosječnoj plati. Dakle, neophodno je da se pristupi objektiviziranju kriterija za određivanje visine izdržavanja djeteta, po uzoru na Njemačku (*Düsseldorfer Tabelle*¹²²) ili sada Republiku Hrvatsku.¹²³

Poseban problem u vezi s izdržavanjem djeteta predstavlja i česta nemogućnost izvršenja utvrđene obaveze, pa se u vezi s tim u teoriji često govori o potrebi osnivanja Fonda za privremeno izdržavanje djeteta u Federaciji Bosne i Hercegovine.¹²⁴ U Republici Hrvatskoj, država preuzima obavezu izdržavanja djeteta u slučaju kada roditelj koji je na to obavezan, izbjegava to izvršiti i ako se učini vjerovatnim da baka i djed po tom roditelju ne doprinose djetetovom izdržavanju u određenoj visini. Riječ je o privremenom izdržavanju¹²⁵ koje iznosi 50% zakonskog minimuma izdržavanja.¹²⁶ Isplatom iznosa utvrđenog za privremeno izdržavanje, Republika Hrvatska postaje povjerilac, tj. na nju prelaze tražbine izdržavanja sa svim sporednim pravima. Iz navedenih razloga, Republika Hrvatska podnosi regresni zahtjev protiv dužnika.

12. Zaključak

„Oznaka suvremenoga stanja prava i sloboda u svijetu jeste lakoća njihovoga deklaracijskoga prihvatanja od pojedinih država [...]. [No] ocjene o stanju prava i sloboda, globalno gledano, radikalno se mijenjaju kada se prijeđe na pitanje njihove efektivne zaštite. [...]“¹²⁷ Stoga se može donijeti zaključak da postoji veći ili manji raskorak ili nesklad „između ljudskih prava koja su proklamirana i ljudskih prava koja se zaista primjenjuju. Drugim riječima, problemi prava i sloboda danas su, ustvari, svedeni samo na njihovu primjenu“¹²⁸. Dakle, srž slabosti je u međunarodnome

122 *Düsseldorfer Tablle* (Dizeldorfaska tabela) nema zakonsku snagu, već predstavlja smjernicu (*Richtlinie*).

123 Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku donosi Odluke o minimalnim mjesečnim iznosima potrebnim za mjesečno izdržavanje djeteta. Visina doprinosa za izdržavanje pri tome zavisi od starosti djeteta i visine ličnih primanja dužnika.

124 Više o tome: B. Krešić (2013) *op. cit.*, 139.

125 Pravo na privremeno uzdržavanje, pod uvjetima propisanim Zakonom o privremenom uzdržavanju (Narodne novine, br. 92/14), ima dijete hrvatski državljanin koje ima prebivalište u Republici Hrvatskoj.

126 https://e-justice.europa.eu/content_maintenance_claims-47-hr-hr.do?member=1#toc_14 (od 26. 7. 2019).

127 Ć. Sadiković (1998) *Ljudska prava bez zaštite. Rat protiv BiH i ljudska prava*, Sarajevo: Bosanska knjiga, Pravni centar Fonda otvoreno društvo Bosna i Hercegovina, 7.

128 *Ibid*, 7-8.

nadzoru ili kontroli nad provedbom međunarodnih ugovora o ljudskim pravima.¹²⁹

Ove se misli vrlo lako mogu primijeniti i na cjelokupni međunarodnopravni instrumentarij iz oblasti zaštite prava djeteta, budući da je cijeli taj međunarodnopravni sistem postavljen bez nekih velikih sankcioniranja onih država stranaka koje su međunarodno odgovorne za kršenja svojih međunarodnih obaveza u ovome području zaštite. Štoviše, iako se na prvi pogled čini da je Treći fakultativni protokol uvelike odmakao i načinio zaokret ili prekretnicu u daljnjoj međunarodnoj institucionalnoj zaštiti prava djeteta, odluke sa snagom preporuke i odsustvo pravne obaveznosti za države članke predstavlja i dalje izraz jednoga pukoga kompromisa između država suvremenoga doba. Primjena Trećega fakultativnoga protokola uz Konvenciju o pravima djeteta o postupku povodom pritužbi sigurno će pokazati i prednosti, ali i slabosti, sada već, zaokruženoga sistema međunarodne zaštite djeteta.

Načelo najboljeg interesa djeteta podrazumijeva da se pri donošenju svih odluka koje utiču na dijete mora voditi računa o njegovom interesu, tj. o dobrobiti djeteta. To se odnosi kako na odluke koje donose sudska ili upravna tijela, tako i na akte zakonodavne vlasti. U cilju zaštite najboljeg interesa djeteta, određeni postupci podrazumijevaju multidisciplinarni pristup i zajednički rad različitih organa (centri za socijalni rad, organi krivičnog gonjenja, sudstvo i dr). Pravo na imovinu pri tome predstavlja jedno od osnovnih ljudskih prava, pa samim tim i pravo djeteta, zaštićeno čl. 1. Protokola br. 1 uz Evropsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, kao i Ustavom Bosne i Hercegovine (čl. II/3.k) koji osigurava i pravo na imovinu. Iz tih razloga, u porodičnim zakonima u Bosni i Hercegovini, zaštiti tog prava je posvećena posebna pažnja, i to propisivanjem posebne obaveze roditelja u pogledu zaštite djetetove imovine i obaveze nadzora posebnih organa. Međutim, bez obzira na postojeće mehanizme zaštite imovine, određene intervencije, kako u zakonodavnom tako i u društvenom smislu, mogle bi pozitivno uticati na kvalitet djetetovog života.

129 U pravnoj doktrini se navode različite slabosti. Tako je svaka ozbiljnija intervencija međunarodnih tijela u pogledu zaštite ljudskih prava ograničena suverenitetom država. Ona se odvija na način i u skladu s pristankom, kako smo vidjeli ranije u radu, države članke. Stoga je put zaštite moguć jedino na posredan način, i to posredstvom političkoga pritiska na odnosnu državu koji se može pronaći u ocjeni podnesenih izvještaja ili traženju dodatnih odgovora i informacija. Sljedeća slabost uočava se u vjerodostojnosti izvještaja, budući da države uglavnom žele predstaviti stvari onakvim kakvim bi one željele da budu. Otuda je nužno kombinirati podatke dobivenih iz izvještaja s onima iz rada međunarodnih međuvladinih i nevladinih organizacija. Iskustvo pokazuje da se obaveza slanja izvještaja ne poštuje niti se ona izvršava na vrijeme. S druge strane, sam rad međunarodnih tijela opterećen je vanjskim političkim utjecajima država čiji predstavnici ulaze u njihov sastav, ali i odsustvom financiranja rada međunarodnih tijela. (Nav. prema: J. Bakšić-Muftić (2002) *op. cit.*, 277).

Prof. Dr. Larisa Velić
Ass. Prof. Dr. Enis Omerović
Faculty of Law, University of Zenica

**UN CONVENTION ON THE RIGHTS OF THE CHILD AND ITS
PROTOCOLS WITH SPECIAL REFERENCE TO THE PROTECTION OF
THE PROPERTY RIGHTS AND INTERESTS OF THE CHILD: MOVING
TOWARDS A MORE COMPLETE AND EFFECTIVE PROTECTION OF
THE CHILD OR MOVING TOWARDS INCOMPLETE AND INEFFICIENT
OBLIGATIONS OF THE PARTIES?**

The history of international child protection is characterized by specific international documents, from the Geneva Declaration on the Rights of the Child of 1924, the first Declaration on the Rights of the Child of 1948, the second Declaration on the Rights of the Child from 1959, through the *travaux préparatoires* of the Convention on the Rights of the Child, adopted in 1989. The rights of the child, on the one hand, and the obligations of the parties to the international treaties, on the other, are supplemented by optional protocols to the Convention: First: on the involvement of children in armed conflicts from 2000 (the Child Soldier Treaty), Second: on the sale of children, child prostitution and child pornography from the same year, but also the Third: on a communications procedure from 2011. Bosnia and Herzegovina assumed its obligations under the Convention through the notification of succession in 1993, from the first two Optional Protocols in 2002 and 2003 respectively, while the Third Optional Protocol was signed in 2017 and ratified in 2018. The first part of this paper focuses, *inter alia*, on the latter Protocol to the Convention, which introduces certain innovations in terms of an international mechanism for the supervision and control of the fulfillment of obligations by the Contracting Parties, which, as a consequence, should mean a stronger adherence to the rights of the child.

The United Nations Convention on the Rights of the Child has taken a turn as regards the position of the child in society, his rights and interests, and assured the child the protection of his personal and property rights. In the second part, we discuss precisely the property rights and interests of the child and the mechanisms for their protection. Property rights are protected not only by laws, but also by the Constitution of Bosnia and Herzegovina and the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms of 1950.

Keywords: UN Convention on the Rights of the Child, Optional Protocols to the Convention, Third Optional Protocol on a Communications Procedure, Protection of the Rights and Interests of the Child, Property Rights of the Child